

Nr 153.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående understöd till förmannen vid statens uppfostringsanstalt å Bona Karl Teodor Jerners änka och minderåriga barn; given Stockholms slott den 19 mars 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att förmannen vid statens uppfostringsanstalt å Bona Karl Teodor Jerners änka Matilda Jerner, född Larsson, samt makarnas minderåriga döttrar Aina Linnéa, Greta Isabella, Ingrid Elvira, Ellen Cecilia och Vera Marianne må — utöver den dem jämlikt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete tillkommande olycksfallsersättning — å allmänna indragningsstaten åtnjuta ytterligare understöd att från 1915 års början årligen utgå till änkan Jerner med 80 kronor, så länge hon lever ogift, och till en var av döttrarna med 40 kronor, till dess hon uppnått 15 års ålder.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
19 mars 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Föredragande departementschefen, statsrådet Hasselrot anförde:

»Karl Teodor Jerner, född den 20 maj 1874, blev den 8 januari 1908 anställd som förman vid statens uppfostringsanstalt å Bona. Jerner avled den 18 december 1914 till följd av skador, som han närmast föregående dag ådragit sig under tjänstutövning.

Enligt protokoll, fört vid ett av anstaltens direktör den 29 december 1914 rörande olycksfallet hållet förhör, synas de närmare omständigheterna vid olyckshändelsen hava varit följande. På morgonen den 17 december 1914 hade Jerner av lantbruksinspektoren vid anstalten erhållit uppdrag att jämte en extra förman därstädes fortsätta den avverkning av timmer som pågått å Ubbelsby mark. På platsen i fråga hade Jerner givit två elever i uppdrag att fälla en gran samt därvid lämnat dem anvisning, huru de skulle göra det så kallade fällhugget för att granen vid sågningen skulle falla rätt söderut. Emellertid hade

trädet fallit nästan i rakt östlig riktning och därvid träffat Jerner. Denne hade vid tillfället stått böjd över ett nyss fällt träd, sysselsatt med att avmäta detsamma, och synes i sista ögonblicket hava hört brakets av det fallande trädet och därvid riktat ansiktet mot detsamma med den påföljd att han träffats av trädet i huvudet och medvetslös fallit till marken. Trädet hade fallit med sådan hastighet, att de ifrågavarande eleverna enligt egen utsago ej hunnit varsko Jerner. Anledningen därtill, att trädet fallit annorlunda än enligt beräkning, hade antagligen varit den, att trädet genomsågats för långt eller alldeles fullständigt och följaktligen ej fått tillräcklig styrsel vid fallet. Åtgärder för bringande av läkarhjälp hade genast vidtagits. Jerner hade förslats först till Bona och därefter till länslasarettet i Vadstena, varest han dock redan påföljande dag avlidit av de honom vid olycksfallet tillskyndade skadorna.

Jerner har efterlämnat sin hustru Matilda Larsson, född den 14 mars 1883, samt i äktenskapet med henne födda fem döttrar, nämligen Aina Linnéa, född den 24 juni 1901, Greta Isabella, född den 1 februari 1906, Ingrid Elvira, född den 25 mars 1908, Ellen Cecilia, född den 29 maj 1910, och Vera Marianne, född den 28 juli 1914.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona anfört i huvudsak följande:

*Styrelsen för
statens upp-
fostringsan-
stalt å Bona.*

Jerner hade under hela sin tjänstetid vid Bona deltagit i och lett skogsarbeten och däri visat mycken driftighet och förfarenhet. Även i övrigt hade han visat sig vara en särdeles duglig och för sitt kall särskilt lämplig person, som gjort en mycket erkännansvärd insats uti anstaltens uppfostringsarbete.

Den efter Jerner förrättade bouppteckningen utvisade en brist i boet av 502 kronor 37 öre och hade arvingarna till följd därav nödgats begära sig i urarkonkurs.

Änkan Jerner, som för sitt och sina barns uppehälle tillsvidare vore uteslutande beroende av medmänniskors barmhärtighet och hittills undgått att behöva anlita fattigvården, vore sålunda fullkomligt medellös och för sin och barnens existens i allra största behov av hjälp.

Någon rätt till statspension för sig och sina barn hade änkan Jerner, enligt styrelsens mening, visserligen icke, men då Jerners död förorsakats genom olyckshändelse under tjänstutövning, ansåge styrelsen det tillbörligt, att från statens sida någonting åtgjordes för att lindra de stora ekonomiska bekymmer familjeförsörjarens död medfört för de efterlevande. Vad änkan Jerner genom eget arbete kunde förvärva, måste bliva synnerligen obetydligt, då hon för lång tid framåt vore upptagen av de ännu späda barnens vård.

Jerner hade uppburit en årlig lön, ett ålderstillägg å 100 kronor inbegripet, av 1,175 kronor, vartill hade kommit 100 kronor i beklädnadsersättning årligen. Därjämte hade Jerner åtnjutit fri bostad med vedbrand för sig och sin familj.

Beträffande storleken av det årliga underhållsbelopp, som för änkan Jerner

och hennes barn borde utverkas, ville styrelsen anföra, att i liknande fall på Kungl. Maj:ts framställning 1902 års riksdag beviljat verkstadsarbetaren Frans Vilhelm Erlandssons änka Anna Maria Erlandsson, född Sandberg, ett årligt understöd, så länge hon förbleve ogift, av 400 kronor och sonen Frans Göte 200 kronor årligen, till dess han fyllt 18 år; vidare att 1909 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning beviljat 300 kronor årligt understöd till gränsridaren Karl Johan Rautios i Pello änka Hanna Maria Isaksdotter, född Muotka, så länge hon förbleve ogift, samt 100 kronor till vartdera av makarnas fyra minderåriga barn, intill dess de fyllt 18 år. Beträffande understödsbeloppet till Rautios änka borde dock framhållas, att hon dessutom uppbure 105 kronor årligen från tullstatens enskilda pensionsinrättning.

Under återopande av vad styrelsen sålunda anfört har styrelsen i sin skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes hos riksdagen utverka, att å allmänna indragningsstaten måtte uppföras att årligen utgå från Jerners död till änkan Jerner, så länge hon förbleve ogift, ett understöd av 400 kronor och till vart och ett av de fem barnen 100 kronor, till dess de uppnått 18 års ålder.

Riksförsäkringsanstalten.

Statskontoret, vars utlåtande inforrats över ifrågavarande hemställen, har låtit inhämta riksförsäkringsanstaltens yttrande i fråga om den rätt, som kan tillkomma Jerners änka och barn till livräntor enligt lagen den 5 juli 1901 om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. I riksförsäkringsanstaltens berörda yttrande heter det:

Riksförsäkringsanstalten hade av en av statens uppfostringsanstalt å Bona utgiven redogörelse för sistnämnda anstalts verksamhet under år 1913 inhämtat, bland annat,

att antalet av i skogsbruk fullgjorda elevdagsverken nämnda år utgjort 3,265,

att under samma år för anstaltens behov från egendomen lämnats ved till en bokförd kostnad av 2,018 kronor 25 öre;

att under året från anstalten försålts skogsprodukter till ett sammanlagt belopp av 5,987 kronor 50 öre; samt

att domänstyrelsen den 27 december 1913 på framställning av anstaltens styrelse funnit skäligt besluta, att avverkningen å Bona uppfostringsanstalts skog i Karlsby revir under åren 1914—1918 finge uppgå till 880 kubikmeter om året.

På grund härav funne riksförsäkringsanstalten den av statens uppfostringsanstalt å Bona bedrivna skogsavverkning hava utövats på yrkesmässigt sätt och ansåge riksförsäkringsanstalten förty den till följd av olycksfall under skogsarbete för anstaltens räkning avlidne förmannen Jerners änka och barn enligt ovannämnda lag den 5 juli 1901 berättigade till, förutom begravningshjälp, livräntor enligt de i lagens 4 § mom. 3 stadgade grunder.

Statskontoret.

Med instämmande i vad riksförsäkringsanstalten sålunda uttalat har statskontoret i sitt i ärendet avgivna utlåtande hemställt, att Kungl.

Maj:t måtte tillerkänna Jerners förutnämnda maka och minderåriga döttrar dels begravningshjälp med 60 kronor, dels ock årliga livräntor att utgå från och med den 18 december 1914 till änkan Jerner med 120 kronor, så länge hon levde ogift, och till en var av döttrarna med 60 kronor, till dess hon uppnått 15 års ålder, dock att, så länge livräntorna komme att sammanlagt överstiga 300 kronor, de skulle, i förhållande till vad på en var av dessa livräntetagare belöpte, till detta belopp nedsättas, ävensom förordna, att de medel, som erfordrades för begravningshjälpen gäldande och livräntornas utgående, skulle utbetalas från förslagsanslaget till bestridande av enligt lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m.

Därefter fortsätter statskontoret i sitt utlåtande:

Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona hade emellertid föreslagit betydligt högre understödsbelopp än dem, som sålunda enligt olycksfallsförsäkringslagen skulle tillkomma Jerners efterlämnade familj; och ehuru statskontoret icke kunde finna de av nämnda styrelse åberopade precedensfall vara jämförliga med det nu föreliggande fallet, syntes det dock även enligt statskontorets mening med fog kunna ifrågasättas att i detta fall söka bereda i någon mån förbättrat understöd. Visserligen kunde det icke förnekas, att det från principiell synpunkt såväl som med hänsyn till konsekvenserna framstode såsom betänkligt att bereda olycksfallsersättning till högre belopp än det som författningens enligt skulle utgå. Men å andra sidan torde få — med erinran att den ersättning, som vore bestämd genom 1901 års lag, vore avsedd för vanliga arbetare och deras efterlämnade familjer — tillika framhållas, att Jerner, vilken visserligen närmast varit att räkna till arbetarna vid Bona, dock såsom förman vid uppfostringsanstalten måste anses hava varit en biträdande lärare och uppfostrare för de vid anstalten intagna eleverna. Med hänsyn härtill kunde enligt statskontorets mening de betänkligheter, som eljest måste uppstå med avseende å konsekvenserna av den ifrågasatta åtgärden, anses i väsentlig grad hävda. På grund härav och i betraktande av de i detta fall föreliggande ömmande omständigheter ansåge sig statskontoret kunna ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t skulle finna skäl föreligga att i proposition föreslås riksdagen medgiva, att Jerners änka och minderåriga döttrar finge, utöver dem enligt 1901 års lag tillkommande olycksfallsersättning, å allmänna indragningsstaten åtnjuta ytterligare understöd att utgå från 1915 års början till änkan Jerner med 80 kronor, så länge hon levde ogift, och till en var av döttrarna med 40 kronor, till dess hon uppnått 15 års ålder. Till det belopp av 300 kronor, som Jerners efterlämnade familj skulle jämlikt 1901 års lag äga åtnjuta, så länge minst tre av döttrarna ännu vore i åtnjutande av däri bestämd ersättning, skulle alltså komma till en början 280 kronor, vilket belopp skulle allt efter det barnen uppnådde 15 års ålder minskas för varje gång med 40 kronor, och sedan alla barnen uppnått nämnda ålder skulle ankans sammanlagda understöd belöpa sig till 200 kronor.

I likhet med riks-försäkringsanstalten och statskontoret håller även jag före, att den av statens uppfostringsanstalt å Bona bedrivna skogs- *Departements-
chäfen.*

avverkning måste anses hava utövats på yrkesmässigt sätt samt att, då Jerner avlidit till följd av olycksfall under skogsarbete för uppfostringsanstaltens räkning, enligt förutnämnda lag den 5 juli 1901 böra utgå, förutom begravningshjälp, livräntor till änkan och barnen enligt de i samma lags 4 § stadgade grunder. Jag är alltså beredd att tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att besluta om den begravningshjälp och de livräntor, som statskontoret ansett böra utbetalas på grund av bestämmelserna i berörda lag.

Lika litet som statskontoret anser jag dock, att Kungl. Maj:t bör stanna därvid. Väl inser jag det berättigade i de betänkligheter statskontoret säger sig från principiell synpunkt hysa mot att i sådana fall, där viss olycksfallsersättning författningsenligt skall utgå, dylik ersättning beredes till högre belopp. Emellertid kunna givetvis stundom sådana särskilda omständigheter föreligga, att det enligt lagen medgivna maximibeloppet för livräntor, 300 kronor, måste framstå såsom alldeles otillräckligt. Att staten skulle i dylika fall ställa sig helt avvisande mot anspråk på förhöjd ersättning torde enligt min mening icke billigtvis kunna ifrågasättas. Ett dylikt undantagsfall synes mig här vara för handen. Enligt den för anstalten å Bona gällande stadgan åligger det förman att utöva tillsyn över eleverna, undervisa och leda dem i de arbeten, med vilka de sysselsätts, samt däri personligen deltaga. Förmännen äro sålunda ej blott arbetare i egentlig mening utan även lärare och uppfostrare för de elever, som stå under deras uppsikt; och klart torde vara, att just denna befattningarnas säregna karaktär på desammas innehavare ställer kravet på särskilda personliga kvalifikationer. Denna omständighet i förning med det av uppfostringsanstaltens styrelse vitsordade förhållandet, att Jerner på ett förtjänstfullt sätt fyllt sitt värv och gjort en mycket erkännansvärd insats just i anstaltens uppfostringsarbete, gör, att det enligt min mening icke skulle vara något med hänsyn till konsekvenserna betänkligt, om Jerners efterlevande familj tillerkändes ett något större understöd än vad som enligt 1901 års lag kan komma densamma till del. Behovet av ökat understöd torde ock vara klart, särskilt i betraktande därav, att den inkomst, änkan Jerner kan förväntas kunna årligen förvärva genom eget arbete, helt naturligt måste — på sätt uppfostringsanstaltens styrelse i sin skrivelse redan framhållit — på grund av den modersvård, varav hennes späda barn äro i behov, under en lång följd av år bliva endast ganska ringa.

I detta sammanhang anser jag mig också böra påminna om det allmänt erkända faktum, att de ersättningsbelopp, som finnas stadgade i

1901 års lag, med nuvarande — fränsett nu rådande kris — höga levnadsomkostnader äro jämväl för de fall, för vilka de äro närmast avsedda, alldeles för knappa. En av de förnämsta uppgifterna för den kommitté, åt vilken Kungl. Maj:t uppdragit att avgiva yttrande och förslag beträffande revision av 1901 års olycksfallsförsäkringslag, är också den att föreslå en väsentlig höjning av ersättningsbeloppen. Den omständigheten, att det ännu måste dröja en tid, innan förändrade bestämmelser i nu ifrågavarande avseende kunna vinna tillämpning, bör enligt min mening icke utgöra hinder för att, då, såsom i det föreliggande fallet, särskilda hänsyn göra sig gällande, staten låter den vederbörande tillkommande ersättningen utgå med de i förhållande till de författningsenliga förhöjda belopp, som kunna anses med billighet överensstämmande. Och såsom sådana skäliga belopp anser jag de av statskontoret beträffande Jerners familj föreslagna kunna betraktas.

Med stöd av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels bestämma, att i anledning av det olycksfall, som i arbetet drabbat förmannen vid statens uppfostringsanstalt å Bona Karl Teodor Jerner och medfört hans död, skall, jämlikt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, utgå ersättning ej mindre med begravningshjälp 60 kronor än även med årliga livräntor till Jerners änka Matilda Jerner, född Larsson, samt makarnas minderåriga döttrar Aina Linnéa, Greta Isabella, Ingrid Elvira, Ellen Cecilia och Vera Marianne att utgå från och med den 18 december 1914 till änkan Jerner med 120 kronor, så länge hon lever ogift, och till en var av döttrarna med 60 kronor, till dess hon uppnått 15 års ålder, dock att, så länge livräntorna komma att sammanlagt överstiga 300 kronor, de skola, i förhållande till vad på en var av livräntefagarna belöper, till detta belopp nedsättas,

dels förordna, att de medel, som erfordras för begravningshjälpens gäldande och livräntornas utgående, skola utbetalas från förslagsanslaget till bestridande av statsverket på grund av nämnda lag åliggande utgifter för livräntor m. m. (1915: X A 21),

dels ock föreslå riksdagen medgiva, att Jerners bemälda maka och minderåriga döttrar må, utöver den dem sålunda jämlikt 1901 års lag tillkommande olycksfallsersättning, å allmänna indragningsstaten åtnjuta ytterligare understöd att från 1915 års början årligen utgå till änkan Jerner med 80 kronor, så länge hon lever ogift, och till en var av döttrarna med 40 kronor, till dess hon uppnått 15 års ålder.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Israel Myrberg.